

BEKİR EL-MENTEŞEVÎ'NİN
ŞERHU'L-ALÂKA'SI

(Tahkik – İnceleme)

Dr. Ayhan CAN

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1592

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Kitabe Yayınları

Yayın No | Publication Number: 122

Kitap Adı: Bekir el-Menteşevî'nin Şerhu'l-Alaka'sı (Tahkik-İnceleme)

Book Title: Bekir Al-Mentashēvī's Sharh Al-Alaqaḥ (Critical Edition And Examination)

ISBN: 978-625-95889-3-3

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786259588933

Yazar | Author: Ayhan CAN | orcid.org/0000-0002-7451-6101

Kurum | Institution: Bartın Üniversitesi

ROR ID: ror.org/03te4vd35

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 176

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan | April 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: CFF | Retorik ve edebi eleştiri | Literary studies: classical, early & medieval

BISAC: LAN009050 | Dil / Arapça | Language Arts & Disciplines / Arabic

THEMA: CFB | Klasik metin çalışmaları ve açıklamaları | Classical texts

LC: PJ6074.M46 | Arap edebiyatı – Eleştiri, açıklama ve yorum – Menteşevî üzerine | Arabic literature – Criticism and interpretation – On Menteşevî

Atf Bilgisi | Cite as: Can, Ayhan. *Bekir el-Menteşevî'nin Şerhu'l-Alaka'sı (Tahkik-İnceleme)*. Ankara: Kitabe Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

BEKİR EL-MENTEŞEVÎ'NİN
ŞERHU'L-ALÂKA'SI

(Tahkik – İnceleme)

Dr. Ayhan CAN

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. Ayhan CAN

1986 yılında Kars'ta dünyaya geldi. İlköğrenimini burada bitirdi. 2007 yılında Kars İ.H.L.'de mezun oldu. 2013 yılında Hitit üniversitesi İlahiyat fakültesinde mezun oldu. 2015 yılında Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalında yüksek lisansını bitirdi. Aynı üniversite ve alanda 2021 yılında doktorasını tamamladı. 2014-2017 yılları arasında M.E.B'te İ.H.L Meslek Dersleri öğretmeni olarak çalıştı. 2017 yılından itibaren Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde Temel İslam Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagati Anabilim dalında çalışmaktadır.

Ayhan CAN was born in Kars in 1986. He completed his primary education there. In 2007, he graduated from Kars İ.H.L. In 2013, he graduated from the Faculty of Theology at Hitit University. In 2015, he completed his master's degree in the Department of Basic Islamic Sciences, Arabic Language and Rhetoric at the Institute of Social Sciences at Hitit University. He completed his doctorate at the same university and field in 2021. Between 2014-2017, he worked as a vocational teacher at İ.H.L in the Ministry of National Education. Since 2017, he has been working at the Department of Basic Islamic Sciences, Arabic Language and Rhetoric at the Faculty of Islamic Sciences at Bartın University.

Kitap Hakkında

Bekir el-Menteşevî'nin Şerhu'l-Alâka'sı (Tahkik-İnceleme)

Hakikât, mecâz kinâye, alâka ve istiare gibi beyân ilminin konularını ihtiva eden *el-Alâka* adlı eser, Mahmûd b. Abdullah el-Antâkî (ö. 1161/1747)'ye nispet edilmiş ve bu nispetle meşhur olmuştur. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda eserin el-Antâkî'ye aidiyeti problemlili olduğu tespit edilmiştir. Eserin el-Antâkî'ye değil onunla aynı dönemde yaşamış Mehmed b. Mehmed b. Ahmed es-Sobîcevi (ö. 1161/1748)'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. *'Alâka* üzerine birçok şerh ve hâşiye türü çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların arasında müellifin öğrencisi (Musannifek) Bekir b. Ahmed el-Menteşevî (ö. 1149/1737'den sonra)'nin *Şerhu'l-Alâka* adlı eseri de mevcuttur. Eser bu yönüyle büyük bir önem kazanmaktadır. Eseri önemli kılan diğer bir unsur ise *'Alâka* üzerine yazılmış ilk şerhlerinin başında gelmesidir. Şerhin hem önemli el yazma hem de matbu nüshaları bulunmaktadır. Matbu nüshaların arasında tashih edilen nüshaları bulunsa da metnin tam manasıyla hatalardan arındırılmadığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada eserin tahkik ve tahlili el yazmaları temel alınarak ihtiyaç halinde matbu versiyonundan da yararlanılarak yapılmıştır. Bu çalışmanın konusu olan şerhin farklı bir versiyonu da tespit edilmiştir. Bu versiyonun birçok nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan hiçbiri tahkikte kullanılmamıştır. Zira bu nüshalara bakıldığında yüksek oranda, bu çalışmanın konusunu teşkil eden şerh ile lafız olarak aynı olsalar da kısmen değişik ve ilave ifadeler ihtiva etmekte. Şerhin metot ve muhtevasına bakıldığında şerh, memzûc yöntemle yazılmıştır. Bununla birlikte şerh sade bir dil ve üsluba sahiptir. *'Alâka* metninin ifadelerine odaklanıp müellifin muradı açıklanmıştır. Metinde geçen bazı ifadeler daha basit ve anlaşılır bir hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bazı durumlarda şarih, ek bilgiler kaydederek bu bilgileri, âyet şiir gibi istişhâd unsurları ve örnekler ile desteklemiştir.

Anahtar kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Beyân ilmi, el-Alâka, Menteşevî, Şerhu'l-Alâka.

About the Book

Bekir Al-Mentashevî's *Sharh Al-Alaqah* (Critical Edition And Examination)

The work named *al-Alaqah*, which includes the subjects of the science of expression such as truth, allegory, allusion and metaphor, was written by Mahmûd b. It was attributed to Abdullah al-Antâkî (d. 1161/1747) and became famous with this reference. However, as a result of the research, it was determined that the work's belonging to al-Antâkî was problematic. It is highly likely that it belongs to Mehmed b. Mehmed b. Ahmad al-Sobîcevî (d. 1161/1748) who lived in the same period with him but not by al-Antâkî. Many commentaries and annotations have been made on *Alaqah*. Among these works there is the work of the author's student, (Musannifek) Bekir b. Ahmad al-Mentashevî (d. after 1149/1737), called *Sharhul-Alaqah*. The work gains great importance in this respect. Another element that makes the work influential is that it is one of the first commentaries written on al-Alaqah. There are both major manuscript and printed copies of the commentary. Although there are corrected copies among the printed copies, the text has not been completely free of errors. For this reason, in this study, the verification and analysis of the writing was made based on the manuscripts, and if necessary, the printed version was also used. A different version of the commentary that is the subject of this study has also been identified. Many copies of this version exist. None of these copies were used in the investigation. When we look at these copies, we see that although they are largely the same wording as the commentary that is the subject of this study, they contain partially different and additional expressions. When we look at the method and content of the commentary, it is seen that the commentary was written via using the mixed method. However, the commentary has a simple language and style. The author's intention is explained by focusing on the expressions of the *Alaqah* text. Some expressions in the text are tried to be made simpler and more understandable. In some cases, the commentator records additional information and supports this information with *istishâd* elements such as verses and poems and examples.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, ilmu'l-Bayân, al-Alaqah, Mentashevî, Sharhu'l-Alaqah.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	8
ÖNSÖZ -----	9

GİRİŞ -----	11
-------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

BEKİR B. AHMED EL-MENTEŞEVÎ VE ŞERHU'L-ALÂKA ADLI ESERİ -----	15
---	----

1.1. Bekir b. Ahmed el-Menteşevî -----	17
--	----

1.2. Şerhu'l-Alâka Adlı Eserin İncelenmesi -----	17
--	----

1.2.1. Şerhin şârihe aidiyeti ve ismi -----	17
---	----

1.2.2. Şerhin önemi -----	18
---------------------------	----

1.2.3. Şerhin nüshaları -----	18
-------------------------------	----

1.2.4. Şerhin Diğer Bir Versiyonu -----	24
---	----

1.2.5. Şerhin Muhteva ve Metodu -----	34
---------------------------------------	----

1.2.6. Şerhte Başvurulan Kaynaklar -----	55
--	----

1.2.7. Tahkikte İzlenen Yöntem -----	57
--------------------------------------	----

1.2.8 Tahkikte Kullanılan Nüshaların Görüntüleri -----	59
--	----

SONUÇ -----	65
-------------	----

KAYNAKÇA -----	67
----------------	----

DİZİN -----	69
-------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

ŞERHİN TAHKİKLİ METNİ -----	71
-----------------------------	----

KISALTMALAR

A. g. e.	: Adı geçen eser
A. mlf.	: Aynı muellef
b.	: Ođlu
bk.	: Bakınız
c.c.	: Celle celaluhu
h.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İsam	: İslami Araştırmalar Merkezi
Ktp.	: Kütüphane
Ö.	: Ölüm tarihi
nr.	: Numara
vr.	: Varak
y. e. y.	: Yayınevi yok

ÖN SÖZ

El yazması şeklinde olan metinlerin tahlil ve tahkikinin yapılması kadar bu metinlere ait şerh ve hâşiyelerinin de tahlil ve tahkikinin yapılması büyük bir önem arz etmektedir. Klasik bir metin olan *el-'Alâka* üzerine birçok şerh ve haşiyе türü çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların ekseriyeti tahlil ve tahkike henüz konu olmamıştır. Tahkiki yapılmamış şerhlerden biri de Bekir b. Ahmed el-Menteşevî (ö. 1149/1736'dan sonra)'ye nispet edilen *Şerhu l-'Alâka* adlı eserdir. Eserin, musannifin öğrencisine ait olmasına ve *'Alâka* üzerine yapılan ilk şerhlerinin başında gelmesine rağmen tahkiki yapılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada mezkûr şerhin inceleme ve tahkikine yer verilmiştir. Bu çalışma, giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş bölümünde *Alâka* ve şerhleri tanıtılmıştır. Birinci bölümde, tahkiki yapılan şerhin müellifinin hayatı, müellife aidiyeti ve adı, önemi, nüshaları, metot ve muhtevası, kaynakları, tahkikinde izlenen yöntem ve kullanılan el yazma görüntüleri gibi konular işlenmiştir. İkinci bölümde ise metnin tahkikine yer verilmiştir. Katkılarından dolayı sayın Doç. Dr. Duygu KAYALIK ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Ayhan CAN
2025